

CII-9

171

У НОВОМЕ САДУ ЧЕТВРТАК 29. МАРТА 1873.

ГОДИНА II. СВЕТ ЧУДОВИША ПОЗОР ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАВАКА. — СТОЈИ 9

ПОЗОРЫ

управоши са чекајији вјорују што ће **УРЕЂУЈЕ**
и да се унутрашњоста ове касарне у њеној највишој
излази четири пута на недељу на по табака. — Остоји-

ИШТЕ БРОЈ 38, А.
А. ХАЦИЋ. НОВИ САД 40, А НА ОСТРАНУ 60 НОВ. МИСЕЧНО.— ЗА ОГЛАСЕ

ОБА НАША НАРОДНА ПОЗОРИШТА

Између позоришног известиоца „Видов-дана“
Б. и г. Јована Ђорђевића драматурга народног
позоришта у Београду породила се у београд-
ским листовима распра, из које ћемо саопштити
оно, што је од веће, опште важности по оба
српска народна позоришта.

„Све моје примедбе“ — вели Б. — „долова очевидно из жеље, да се што мање погрешака чине у позоришту, особито сада, где је оно допало критичког стања“. На то одговара гос. Ј. Ђорђевић овако: „И то критично стање спомиње г. Б. тек онако мимогред, као да јереч о тајвом разијеном окну! А знали г. Б., шта се то зове „критично стање“? Знали, да је то питање о животу и смрти? А знали, како су духови расположени у критичном стању? Знали, да се онда свако зло лакше верује, да се од свачега лакше преза, и за то да је онда одвећ опасно, ударати на ларму пре, него што се осведочимо, да је то заиста зло? Знали он, да је у критичном стању добар савет скуп, а рђав савет и неумесне примедбе да се не праштају ни незнану, а камо ли зло воли? Знали он најпосле, да је у критичном стању боље, ни онда не лупати у велики добош, кад се добри савети и умесне примедбе дају; јер се тим уштеди немир, и онај, кога се тиче, може исправити погрешку пре, него што је и други примете? Знали г. Б. све то?

Ако зна, онда ћу га читати: какве ће бити користи позоришту у ово критично доба, ако би господину Ђ. испошто за руком, уверити публику, да реперторијом народног позоришта рукује човек, који француску литературу не по знаје, одакле иғнорант?

Баљве ће бити користи позоришту у ово критично доба, ако би г. Љ. и пошло за руком у

верити публику, да је тај исти игнорант уједно и лажа, јер претерује хвалеби Јесинга и тиме публику вара?

Какве ће бити користи позоришту у ово критично доба, ако би г. Б. и пошло за руком, уврить публику, да је Лесингов „Натан“ слаб комад, и да је публику ладну оставио? „Натан“, који је дика и украс првим позориштима свега изображеног света, којега с пијететом представљају и она позоришта, која нису у критичном стању!

Ми представљамо „Натана“, коме ако бисе ишта имало замерити, било би то, да је њему представник јеврејства артажски насликан као узор свију људских врлина, и да су према њему јако у сенци оба друга представника хришћанства и муамеданства; а г. Ђ. нађе за добро, баш у ово критично доба опоменути наше суграђане Јевреје, да се они вређају баш у оном комаду, који је глорификација јеврејства! Какве ће бити отуда гористи погоришту?

Ако се то све код г. Б. зове критика, ондаја не знам, како се код њега зове опадање, ком не би требало да има места ни у најсјајнијем стању, а камо ли у критичном.

Критика! Јавност! Журналистика! Мој слободне штампе и њен уплив на црквенит, даровит народ! Каакве су то дивне речи! Кааква исполинска снага лежи у њима! Шта се и шта не може постићи с тим мојним факторима! — Обете ли, господине Б., да то огледамо баш на позоришту, как је о њему реч?

Знате ли, г. Б., што о постанку народног позоришта новосадског? Знате ли, кој га је поглавито створио, одржао, па му још и сад душу држи? Јашћудавам кажем, кој је „журналистика“ и сад ме послушајте, да ће овој грешкој монистици објавити

На измају 1859. године морало се онде путем журналистике најпре тек о томе радити, да се успостави српска читаоница у Н. Саду. Штате за што? За то, да буде мати народном позоришту, јер ко би га други могао и хтео оснивати? Тамошња влада не беше српска, да нам га готова у крило спусти; једини законити орган српског народа тамо је српски конгрес, кога тамошња влада зове црквеним али и од те првено-конгреске дворане кључ беше онда у Бечу, а сад је у Будиму. — За потврдом статута читаоничних морало се чекати дуже од године дана, а дотле читаоница није смела нипака радити, ни састајати се, јер тамо преко не беше српске владе, која оваке ствари за 24 часа решава. — Кад се већ почне говорити, да су статути потврђени, тад се отпоче на крају 1860. у „Срб. Дневнику“ низ чланака

„истине“ којима ће се читаоници овога друштва усните у њима ће се овдје дајти.

Те су песме чисти неусиљени гласови првог народног песништва. Нису оне узете са стarih пергаменатских листова, већ из топлих уста народа. Те песме може бити да пре нису никада биле написане, оне даље нису у том смислу старе. Нема паре склоним уводима многих песама, и нпр. где се описује просидба:

„Од како је свијет постануо, до узвода горје
Ије лепши цвијет процватио,
Како бјеше цвијет процватио
У Удбини у турској земаји!“

Глас о крвавој битци дојављује се овим уводом:

„Полетјеше два врана гаврана
Са људима С брда Цера испад Чокешине, алих да ће
Крвавијех клуна до очију.“

И крвавих ногу до кљена.“

Птице слећу у двориште оних јунака, који су

пали у боју. Жена их чита, а оне приповедају

сав догађај, баго су га гледале.

Још је појетнички увод у песму:

„Мјесец кара звијезду даници:“

— Гдје си била звијезда даници?

— Овоја Гдје си била, гдје си донгубила?“

Донгубила три бјелја дани?“

Даници се њему одговара:

— Ја сам била, ја сам донгубила

отмијашо Вишо бјела града Биграда,

а ћијах Гледајући чуда величкога?“

Како је красна помисао, да се две звезде

занимају са судбином свакога појединога човека, те још

о потреби народног позоришта. То беху оне тако зване „варнице дневниковог кресива“, које падошће свуда на добру труд. Прилози почише одма долазити без нарочитог позива. — Прва скупштина читаонице могаше бити истом у марту 1861. Она усвоји предлог о позоришту и отправи молбу у Будим, да јој се допусти, да сме купити прилоге на позориште, и да се сме држати скупштина тих приложника. Допуштење једва дође тек при трају септембра, јер се тамо горе није био зна како хитало са српским стварима. — Скупштина позоришна саставе се у мају 1862., изради статуте и посла их горе на одобрење. Знате ли, колико је времена требало, да се потврде? Две године и по; и тако је тамо требало шест година за онај посао, који би се овде за толико дана свршио.

(Српшиће се.)

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

(Српштак.)

Они који су се овдје сматрали

заслужнији отданој служби човечјема, окоју

застају на своме путу из саучешћа према љу-

дима.

Друга је особина тих српских песама та, да

оживе увод за предмет тиме, што питају за

прилике, па их после поричу пре него што спо-

мену праве прилике. Ко да се не сећа песме о

Асан-аги:

„Шта се бјели у гори зеленој?

Цигај је скије, илј су лабудови?

Да је скије, већ би окопнио Или

Лабудови већ би одлетили!“

Нити је скијег, нити су лабудови, него у њима

Него шатор аге, Асан-аге!“

У даљини чисто видиш како стоје у реду

шатори: тако је то жива слика.

Томе је сличан и овај почетак:

„Што процвиље у Ваљапе горње?“

Да је вила да ли гуја љута?

Да је вила, па више би била,

Да је гуја под камен би била!

Нит је вила пити гуја љута,“

Већ то цвили Перовић Батрићу

бак је заборавио.

У рукама Ђоровић Османа,“

Изатога се приповеда погибија, у којој се

надаваше јунајтесне песме.

Предмет је народним српским песмама: хра-

брост и јунаштво, верност и мочи племенитог

осећаја према пријатељима и непријатељима,

чудновате згоде и сртнё просидбе.

Песме се те деле на јуначке и женске. Јуначке су песме дуже, те се прате гуслама, а имају увек исти размер. У женским песмама истиче се певање и начин, па им се за то и мења размер. Ђубавне су песме већином пуне шале и невиности, одарене снагом најједноставнијег израза. Како су поникле на граници између истока и запада, имају у себи све врлине источне и западне лирике. Мисли се казују већином сликама, више него у песништву осталих народа у Европи, па ипак нема титу ни трага надутости и превеликој раздражљивости као у арапском и персијском песништву. Њихов угдан мириш не омам-

њује. Мирис им је мириш ружин. Њихова сушина са свим је европска, и само финобом и богатством у спајању, јаснијим гласом присподоба опомињу те, као и песништво шпањолско, наистак.

Па ако баш ко и нема никаква осећаја за депоту и једноставност наших народних песама, то ипак не ће бар моби одрећи своје хвале чистоти и благозвучности нашег језика, који је за певање са свим прикладан. На милом нашем језику сачуване су те дивне песме и приче, па се тако чини, као да нам је милостиви Бог хтео многу оскудицу у нашој књижевности накнадити кубним благословом нашег народног песништва.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Да се мењамо“), шаљива игра у једпојрадњи, од Фуршијера и Мајера, превео Ј. Ђорђевић, приказана је први пут у четвртак 22 марта.

Кад нам ћеј прилике подопуштају гледати чешће на нашој позорници нове веће драматске производе, морамо се да како задовољити с мањима, а задовољавамо се радо, кад опазимо у делу здраву замисао и тенденцију саобраћку начелима даташњега времена. Да у делку, о коме хћемо коју да рекнемо, има и једнога и другога, јемчи нам име злаоча позоришне уметности, којије ово дело превео.

Хумористично постолје овога делца сачињава она с психологичког гледића не довољно развијеника жудња премладих лица, да се заљубе у несразмерно старије особе, и обратно, жудња, која се у оба спола појављује и која све то смешнији утисак прави, што је диференцијација века већа, вељда за то, што љубав расте с том диференцијом. Као што се премладо женско лако склони да се уда за „остарог“ младоженцу, тако исто је и премладо мушки готово да попуди своју руку каквој увелој лопотици. Кад је чешћа за страним сполом у постанку, млађана идеалност прта предмете стралог спола неомаласкавом бојом, јер голема жудња за тим сполом претрпава реалан поглед на сам предмет. Ко не може а да не љуби, тај слабо разбира кога ће љубити; а никоме нијетоликостало до љубави, као премладим лицима оба спола, па како се голема старост у печем подудара с првим млађаним добом, то се и у њојви опажа иста појава.

Писан је ову појаву извео на позорницу да нам покаже њезину смешнију страну, а уједно да нас увери, како је нестална иаклоност међу особама различнога доба, јамачно у тој намери, да гледаоца одврати од цеприлиса, што наступају иза оваке иаклоности, ако су лица везана браком.

Млади Павле Дервић готов је да узме руку отаре удовице Клементине Валрејеве, а његов поочим Дајглар, човек „зрео“ и преврео заљубио се у Лизу, Ђерку исте удовице, и мисли озбиљно, да је узме за жену. Лиза тек што је изашла из института, и паравно да сад жеји за оном, што јој је тамо тако строго забрањено —

за страним сполом и да случајно не сусреће Павла у кући њезине матере, она би „као боса у бару“ постала госпођа Дајгларовица, просто за то што је Дајглар — мушки. Да је писац после српшног чина узео ту породицу, да је изнеса на глумиште, он би морao писати породичну трагедију, у којој би се посниак и понајака прерушили у јубавне јуначе сопстватним мачем и отровом, у пагледу да се „тамо горе“ састану, или па срећу се писац пожурив да промеша лица и назоре, па кад се матори Јувегија увери, да ће с мајком имати мање кубуре него с Ђерком, а млади Петар, да је Ђерка одиста лепша и згоднија од матере, а жеје па то не знаошешашта да примете (велика је власлуга ширчеви што је то могао да постигне!) — завршише три рече „да се мењамо“ целу ствар у најлепшој шали.

Осим шаљиве по себи замисли има у делу више хумористичких момената, међу којима јен је онај, у коме посниак као очух девојчине и пре, даје благослов своме поочиму, као зету своме такође и пре.

Приказано беше ово делце доста укусно. Маринковићка је умешно знала поентирати остару љукету са притајеном жудњом за младим мужем. — Л. Маринковићева знала је вешто да изведе „размажену једницу“ из „института“, а што јој најживија љубав беше лепшто блода, то баш сведочи добру дисциплину институтску, која јој јамачно не дозвољаваше, да се увежба у томе. Зорић је свакак добар „Дон Клете“ па било да се жени из жудње „да се одмори“ или да постане „саветником“. Сталчину бисмо световали да према добу своје улоге потенцијује своју (паравно идеалицу) љубав. Б. Хаџићевој за сада велимо: „напред!“

Други комад истога вечера беше: „Гуше буко ачко“. Нама је то дело већ познато, те ћемо о њему рећи само толико, да је приказало много боље него први пут. Нама је драго кад опазимо, као ово веће па Недељковићу, да се пани глумци обзиру на примедбе у репетицијама. Његовом игром комад је много добио у овој другој представи. Сајевић и Сајевићка показаше у тој представи такође пластичнију игру него пре. — — —

Издаје управа српског народног позоришта.

